

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

У статті розглянуті проблеми, перспективи та основні шляхи підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу України. Автором зазначено, що нарощування промислового виробництва без належного еколого-економічного обґрунтування призвело до посилення ресурсної напруженості, виникнення цілої низки екологічних проблем і прогресуючого зростання факторів "екологічного ризику".

В статье рассмотрены проблемы, перспективы и основные пути повышения эффективности использования природно-ресурсного потенциала Украины. Автором указано, что наращивание промышленного производства без должного эколого-экономического обоснования привело к усилению ресурсной напряженности, возникновения ряда экологических проблем и прогрессирующего возрастания факторов «экологического риска».

In clause problems and prospects of development of transboundary cooperation in Ukraine are considered. By the author it is specified, that inter-regional cooperation in modern conditions is one of priority forms of the European integration for our state which gives opportunities of regional development of territories due to mobilization of local potential and resources, and also attraction of external and internal investments.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, екологічна стратегія, екологічна безпека, регіональна політика.

Нераціональне природокористування в агропромисловому комплексі України є значною мірою наслідком екстенсивного характеру розвитку економіки, невідповідності між розміщенням природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу. Тому стає особливо актуальною необхідність дослідження оптимізації природокористування, оздоровлення його стану, обґрунтування основних напрямів, виявлення резервів та визначення шляхів підвищення ефективності використання природних ресурсів у країні і, особливо, в його продовольчому комплексі.

Проблемами підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу України займаються багато вітчизняних науковців: З.Бройде, В.Будкін, Б.Буркінський, О.Вишняков, С.Гакман, М.Долішній, В.Євдокименко, Є.Кіш, М.Козоріз, М.Лендъел, Н.Луцишин, П.Луцишин, В.Ляшенко, Ю.Макогон, М.Мальський, А.Мельник.

На сьогодні розвиток агропромислового виробництва супроводжується майже повсюдним забрудненням мінеральними добривами, пестицидами та іншими агрохімікатами ґрунтів, поверхневих і підземних вод, а звідси продукції рослинництва і тваринництва. Ці фактори негативно впливають на природні умови життя людей, на якість природного середовища і здоров'я населення.

Нарощування промислового виробництва без належного еколого-економічного обґрунтування призвело до посилення ресурсної напруженості, виникнення цілої низки екологічних проблем і прогресуючого зростання факторів "екологічного ризику". Серед них – забруднення атмосферного повітря. Основними причинами, які зумовлюють забруднення атмосферного

повітря, треба вважати моральне та фізично застаріле технологічне та газоочисне обладнання, а в окремих випадках – відсутність газоочистки та автоматичного контролю за приладами, низька технологічна дисципліна. Майже не діють інструменти та важелі, які б стимулювали і спонукали підприємства до впровадження екологічно безпечних технологій, очисного обладнання нових поколінь [1].

На нашу думку, важливою проблемою є розробка принципово нової екологічної стратегії соціально-економічного розвитку країни, визначення пріоритетів у сфері екології на державному, регіональному, місцевому рівнях. В основу екологічної стратегії соціально-економічного розвитку необхідно закласти такі основні принципи: пріоритет екології над економікою; пріоритет екологічних критеріїв показників і вимог над економічними; раціональне поєднання ринкових і державних економічних та адміністративних інструментів і важелів регулювання екологічних відносин, тобто відносин між суспільством і природою; оптимальне та взаємоузгоджене застосування методів галузевого і територіального управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, перенесення центру ваги та відповідальності за розв'язання ресурсоекологічних проблем на місцеві органи влади й управління; інтеграція екологічного та економічного підходів до розвитку і розміщення продуктивних сил у єдиний еколого-економічний підхід шляхом розробки та застосування на практиці господарської діяльності еколого-економічних нормативів, показників, стандартів і вимог; чітке визначення державних, регіональних та місцевих екологічних пріоритетів на різні строки прогнозування соціально-економічного розвитку та основних напрямів розв'язання екологічних проблем. Тому вважаємо, що основними напрямками еколого-економічної політики держави з метою реалізації завдань сталого розвитку є: врахування вимог екологічної безпеки при здійсненні структурної перебудови; формування якісної структури споживання на основі принципів раціональності та безвідходності; перехід до загальної системи платного природокористування; регіональний, а не галузевий підхід до охорони природи.

Виділимо основні шляхи підвищення ефективності використання природних ресурсів продовольчого комплексу: моніторинг природного середовища; науково обґрунтоване регіональне розміщення народногосподарського виробництва; поглиблення регіональної спеціалізації; здійснення заходів з екологізації виробництва; забезпечення оптимізації структури сільськогосподарських угідь; перехід від затратного до ресурсо- та енергозберігаючого господарювання; формування економічної збалансованості аграрного виробництва в регіонах з урахуванням їх природно-ресурсного потенціалу; дотримання вимог екологічної безпеки; застосування екологічно-прогресивних технологій; здійснення заходів з підвищення родючості ґрунтів.

Основні напрями розв'язання економіко-екологічних проблем природокористування в АПК України – це врахування територіальної неоднорідності і регіональних особливостей природних умов і ресурсів при розв'язанні економіко-екологічних проблем; проведення комплексу заходів в АПК, направлених на покращення стану оточуючого природного середовища, його оздоровлення (протиерозійні заходи, вапнування, гіпсування, дотримання норм, термінів і технології застосування мінеральних добрив та пестицидів, впровадження оборотних систем водопостачання, зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу і скидання стічних забруднених вод у водні об'єкти, попередження підтоплення та заболочення, заходи по підвищенню родючості ґрунтів та ін.); впровадження альтернативних систем землеробства (органічна, біологічна, органіобіологічна, біодинамічна, екологічна); проведення заходів по розширенню природних ресурсів; проведення екологічної експертизи проектів, особливо направлених на перетворення природи, впровадження екологічного аудиту підприємств АПК; удосконалення економічного механізму раціонального природокористування; екологізація агропромислового виробництва; створення системи спостережень (моніторингу) за впливом агропромислового виробника на оточуюче природне середовище і станом природи. Розв'язання економіко-екологічних проблем природокористування повинні проводитись з врахуванням їх регіонального прояву на основі даних еколого-економічного районування [2].

Природоохоронні, екологічнобезпечні й ресурсозберігаючі напрями науково-технічного прогресу мають бути пріоритетними. Можливості реалізації комплексу заходів у подоланні екологічної кризи та оздоровлення навколишнього природного середовища як на рівні країни, так і на регіональному рівнях визначаються трьома факторами (економічний, науково-технічний потенціал). Дефіцит вітчизняного екологічного обладнання стримує інвестування природоохоронних програм і окремих заходів. Таке становище пояснюється обмеженістю як фінансових ресурсів, так і матеріальної основи їх реалізації [3].

Отже, виникає необхідність створення єдиної системи регіонально-економічного регулювання і контролю за дотриманням екологічних стандартів, забезпечення якості навколишнього середовища. Слід створити єдиний орган, який ефективно і цілеспрямовано регулюватиме та контролюватиме процеси природокористування, відтворення, збереження, охорони й примноження природних ресурсів, навколишнього середовища загалом, а також реалізацію заходів екологічного призначення відповідно до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Україна і ринок у контексті міжнародного досвіду. – К.: Товариство "Знання" України, 2006. – 48 с.
2. Український інвестиційний журнал "Welcome". – Київ. – 2007. – Січень. – №1-2.
3. Управление экономическим и социальным развитием области / Отв. ред. Чумаченко Н.Г.: В 2-х т. – К.: Наук. думка, 2007. – 304 с.